บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีมีความสัมพันธ์และมีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตกาล โดยดนตรีได้เข้ามารับใช้สังคมมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น ในการสร้างความบันเทิง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ทำให้คลายความเครียดและเกิดความสุขเมื่อได้ขับร้องหรือเล่นดนตรี ดนตรียังใช้ในการขับกล่อมลูกให้นอนหลับ การใช้เป็นสัญญาณประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สัญญาณเตือนภัย สัญญาณรบ (สุกรี เจริญสุข, 2529) ในบางโอกาสยังใช้เป็นสื่อขอพรจากพระเจ้า การขอบคุณพระเจ้าเมื่อสามารถเก็บเกี่ยวพืชพันธุ์ธัญญหารได้อุดมสมบูรณ์หรือเมื่อประสบความสำเร็จต่าง ๆ จวบจนปัจจุบันดนตรียังคงความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าในอดีต ตั้งแต่รุ่งเช้าจนถึงเวลากลางคืน เราจะได้ยินเสียงดนตรีจากสถานีวิทยุ-โทรทัศน์และตามสถานที่ต่าง ๆ โดยทั่วไป (สุเทพ บันลือสินธุ์, 2537) พ่อแม่ยุคใหม่เริ่มใช้เสียงดนตรีจากเครื่องเล่นเทปเปิดขับกล่อมลูกแทนตนเอง มีการนำเอาดนตรีเข้ามาประกอบการออกกำลังกาย การปลูกจิตสำนึกให้มีความรักสามัคคีในหมู่คณะ และในปัจจุบันยังพบว่ามีการนำเอาดนตรีมาใช้ในการบำบัดรักษาโรคบางชนิดได้ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2530) จากภาวะการณ์ของสังคมในปัจจุบันที่ซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้มนุษย์เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ ดนตรีจึงได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยให้มนุษย์ได้พักผ่อนหย่อนใจ สันทนาการและได้มีการแสดงออกทางจิตใจ ทำให้ผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ ดังที่ สมโภช รอดบุญ (2518) ได้กล่าวว่า ... "ดนตรีเป็นศิลปอย่างหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์มีความสุข ความรื่นเริงสนุกสนาน ช่วยผ่อนคลายความทุกข์ได้ในบางขณะ นอกจากนี้ยังช่วยให้จิตใจคลายความเครียดลงไปได้มาก ดังนั้นดนตรีจึงเปรียบเสมือนยาขนานหนึ่งที่สามารถช่วยคนไข้ที่ป่วยทางจิตใจให้มีอาการดีขึ้น..."

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538) ได้กล่าวว่า "ดนตรีนอกจากจะเป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจให้มีความสุขแล้ว ยังเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความมีสุนทรีย์และวัฒนธรรมอันดีงามอีกด้วย ในสภาวะที่ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางวัตถุก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว มนุษย์ยังคงต้องการความเจริญทางด้านจิตใจและอารมณ์ควบคู่กันไป"

สุกรี เจริญสุข (2529) ยังได้กล่าวถึงคุณค่าของดนตรีซึ่งสรุปได้ว่า ดนตรีเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนารสนิยม บุคลิกภาพและสามารถกล่อมเกลาจิตใจของมนุษย์ให้อ่อนโยนลง อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม ดังนั้นปรัชญาการศึกษาของชาติควรให้ความสำคัญกับดนตรี เพราะดนตรีพัฒนาคุณภาพของคนและคนพัฒนาคุณภาพชาติ

จากประโยชน์และคุณค่าของดนตรีดังกล่าว รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับดนตรีเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่ามีการบรรจุวิชาดนตรีเข้าไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา จากการสำรวจความสนใจและทัศนคติทางด้านดนตรีของเด็กวัยรุ่นซึ่งทำการวิจัยโดย บรรจง สังข์สรวง (2519) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายหญิง จำนวน 407 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้น ม.ศ.2 - ม.ศ.4 ในโรงเรียนมัธยมซึ่งมีพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. เด็กวัยรุ่นส่วนมากสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อดนตรี
2. เด็กวัยรุ่นส่วนมากชอบดนตรีประเภทสากลนิยมมากที่สุด และชอบดนตรีประเภทคลาสสิคและจังหวะที่เร่าร้อนเพียงเล็กน้อย
3. ในบ้านของเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มีบุคคลที่สนใจดนตรี ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีส่วนเสริมสร้างความสนใจและทัศนคติที่ดีให้แก่เด็กวัยรุ่น
4. เด็กวัยรุ่นที่เล่นดนตรีเป็นมีจำนวนน้อย
5. เด็กวัยรุ่นต้องการให้มีการส่งเสริมดนตรีในโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ให้มีการสอนดนตรีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคน ให้ดนตรีของโรงเรียนมีโอกาสบรรเลงให้นักเรียนฟังมากขึ้นและให้ทางโรงเรียนตั้งวงดนตรีหลาย ๆ ประเภท

คมขำ เฉลยพจน์ (2537) ได้กล่าวว่า จากสถิติที่นักเรียนมาเรียนโรงเรียนดนตรีของเอกชนโดยทั่วไปพบว่า วิชาที่นิยมเรียนมากที่สุด ได้แก่ เปียโน อิเล็กโทน กีตาร์ ไวโอลิน เครื่องเป่า กลอง ส่วนดนตรีไทยนั้นก็มี ขิม จะเข้ ซอ ซอสุ้ย ซึ่งเครื่องดนตรีเหล่านั้นจะมีราคาที่แตกต่างกัน และได้พบว่ากีตาร์เป็นเครื่องดนตรีที่วัยรุ่นชายนิยมเรียนเป็นอันดับแรกและซื้อหาเป็นเครื่องดนตรีส่วนตัวมากที่สุด เนื่องจากราคาไม่แพงมากนัก อีกทั้งยังสามารถนำติดตัวไปบรรเลงยังสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก ดังจะเห็นได้จากรายงานการดำเนินงานด้านการฝึกอบรมหลักสูตรกลุ่มสนใจและวิชาชีพระยะสั้นของสมาคมวายเอ็มซีเอ (Young Man's Christian Association : YMCA ; อ้างถึงในงาน สมบัติ กาญจนกิจ และ ดำรัส ดาราศักดิ์ ,2520) ซึ่งได้รายงานว่า หลักสูตรการเรียนกีตาร์ได้รับความสนใจมากที่สุด ทางสมาคมจึงเปิด

ขั้นเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดปีเพื่อเปิดโอกาสให้กับบุคคลทั่วไปที่สนใจได้เข้ารับการอบรม ซึ่งก็สอดคล้องกับสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2512) ได้เขียนถึงเครื่องดนตรีสากลประเภทนี้ว่า "เครื่องดนตรีสากลประเภทดีด เช่น กีตาร์ เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมกันมากในกลุ่มวัยรุ่น กีตาร์มีหลายประเภท ทั้งชนิดที่เกิดเสียงโดยธรรมชาติและเกิดจากเสียงไฟฟ้า ผู้ที่จะเรียนควรจะเติบโตพอสมควร เพราะจะต้องใช้นิ้วมือที่ค่อนข้างยาวในการกด..."

กีตาร์ไม่เพียงเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นที่นิยมในกลุ่มของวัยรุ่นเท่านั้น ยังพบว่าในกลุ่มของผู้ใหญ่ตอนต้น ก็มีความสนใจเครื่องดนตรีชนิดนี้ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2535) ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่ที่หันมาเรียนดนตรีมีวัตถุประสงค์หลักคล้ายกันคือ ความอยากรู้อยากเห็นในศิลปดนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่จะร้องเพลงหรือเล่นเครื่องดนตรีบางชิ้นที่ตนชอบได้ อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป เช่น บางคนมีความปรารถนามาตั้งแต่เด็กที่จะเรียนดนตรีแต่ไม่มีโอกาสได้เรียน บางคนรู้สึกซาบซึ้งในดนตรีเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น บางคนต้องการเรียนดนตรีเพื่อให้เข้าสังคมที่ตนอยู่ได้

บุษบา โอสถานุเคราะห์ และ อาภรณ์ บุญสาธร (2536) ได้ทำการสำรวจความสนใจและทัศนคติทางด้านดนตรีของผู้ใหญ่ตอนต้นในจังหวัดนครสวรรค์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีอายุระหว่าง 20-35 ปี จำนวน 455 คน พบว่า

1. ผู้ใหญ่ตอนต้นส่วนมากมีความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อดนตรี
2. ผู้ใหญ่ตอนต้นชอบดนตรีที่จังหวะเร็วปานกลางมากที่สุด รองลงมาได้แก่ จังหวะเร็วสนุกสนาน จังหวะช้าและจังหวะเร็วเร่าร้อน
3. ผู้ใหญ่ตอนต้นชอบฟังเพลงไทยสากลนิยม (Popular song) มากที่สุด รองลงมาได้แก่เพลงลูกทุ่ง เพลงเพื่อชีวิตและเพลงสากลนิยมต่างประเทศ
4. ผู้ใหญ่ตอนต้นส่วนมากมีความต้องการที่จะเรียนดนตรีโดยพบว่า เครื่องดนตรีที่ชายและหญิงเลือกเรียนตามลำดับความสนใจที่จะเรียนได้แก่ กีตาร์ ขิม เปียโน อิเล็กโทนซอและขลุ่ยไทย
5. ผู้ใหญ่ตอนต้นส่วนมากมีความสามารถซื้อเครื่องดนตรีเป็นของส่วนตัวได้

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า กีตาร์เป็นเครื่องดนตรีที่เป็นที่นิยมของบุคคลทั่วไป เนื่องจากมีเสียงไพเราะและสามารถนำติดตัวไปบรรเลงยังสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกอีกทั้งมีราคาที่ไม่แพงมากนักที่บุคคลทั่วไปจะซื้อหาไว้ใช้ในการฝึกซ้อมหรือบรรเลงเพื่อให้เกิดความสุขและสุนทรีย์แก่ตนเองและคนรอบข้าง กีตาร์จึงเป็นวิชาหนึ่งที่บุคคลทั่วไปให้ความสนใจและสมัครเรียนเป็นจำนวนมาก

กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประชาชน จากนโยบายแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2536) กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีภารกิจหลักในการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อ (1) ขยายโอกาสและเสนอทางเลือกใหม่ในการจัดบริการการศึกษาสำหรับประชาชน (2) เสริมคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียน (3) สนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยและเครือข่ายการเรียนรู้ในสังคม เพื่อสานต่อโอกาสในการเรียนรู้ของประชาชนให้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษานอกโรงเรียนจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งของกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตที่จะประสานสัมพันธ์กับการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อประกันโอกาสในการเรียนรู้ที่สมบูรณ์และต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้กับประชาชนทุกคน ดังจะเห็นได้จากการจัดบริการทางการศึกษาซึ่งมีความหลากหลายและยืดหยุ่นสนองตอบต่อความแตกต่างไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งหลักสูตรกลุ่มสนใจก็เป็นหลักสูตรหนึ่งของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการทางการศึกษาของประชาชนทั่วไป ที่มีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้สั้น ๆ ไม่เกิน 30 ชั่วโมง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะในด้านการอาชีพ ความรู้ทั่วไป ความเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ รู้จักใช้การนันทนาการเพื่อพัฒนาชีวิต การส่งเสริมและทนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนการฝึกฝนกระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2525)

หน่วยงานทางการศึกษานอกโรงเรียนจัดการเรียนการสอนดนตรีในรูปแบบของหลักสูตรกลุ่มสนใจ โดยเปิดสอนตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและตามความพร้อมของหน่วยงาน เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530) กล่าวถึงการศึกษานอกโรงเรียนประเภทกลุ่มสนใจว่าเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงคุณภาพของประชาชน โดยให้บริการแก่

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ต้องการเพิ่มความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น แก้เครื่องยนต์ เย็บปักถักร้อย ทำอาหาร กีฬา ดนตรี ฯลฯ

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางของการค้าและการศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบนของประเทศไทย เป็นศูนย์ขนาดใหญ่ที่จัดตั้งจากโครงการเงินกู้ธนาคารโลก (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2534) ได้รับการสนับสนุนด้านเครื่องจักรกลและเครื่องมือฝึกงานจากต่างประเทศ เป็นศูนย์ที่มีโรงฝึกงานและวัสดุฝึกต่าง ๆ ค่อนข้างสมบูรณ์ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนประเภทกลุ่มสนใจพบว่า ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี จากสถิติผู้เรียนกลุ่มสนใจในปี 2535 - 2538 เพิ่มขึ้นตามลำดับคือ 3,184 3,360 14,728 17,165 คน (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์, 2538) ในส่วนของวิชาด้านดนตรีพบว่าประชาชนให้ความสนใจสมัครเรียนวิชากีตาร์และวิชาดนตรีสากลเป็นจำนวนมาก ทางศูนย์จึงเปิดชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดปี ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนดนตรีพบว่า มีการจัดการเรียน 2 ลักษณะคือ

1. กลุ่มสนใจที่มีความสนใจเรียนเครื่องดนตรีประเภทเดียว เช่น กลุ่มสนใจเรียนวิชากีตาร์ วิชาขิมไทย ขลุ่ยไทย เป็นต้น

2. กลุ่มสนใจที่ต้องการเรียนดนตรีเพื่อรวมกลุ่มบรรเลงเป็นวง เช่น กลุ่มสนใจวิชาวงสตริงคอมโบ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลายชนิด เช่น กลองชุด กีตาร์ เบส คีย์บอร์ด และเครื่องเป่า ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนและหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในจังหวัดนครสวรรค์ เกี่ยวกับปัญหาในการจัดตั้งกลุ่มสนใจดนตรีพบว่า ในเขตอำเภอเมืองจะไม่ประสบปัญหาในการจัดตั้งกลุ่มสนใจวิชาดนตรีเนื่องจากมีความพร้อมในด้านห้องซ้อม เครื่องดนตรีและครูผู้สอน แต่พบว่าในต่างอำเภอจะประสบปัญหาในการจัดตั้งกลุ่มสนใจวิชาดนตรี เนื่องจากความไม่พร้อมในด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการฝึกซ้อมดนตรี อีกทั้งปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน จึงทำให้เกิดข้อจำกัดในการจัดตั้งกลุ่มสนใจดนตรี

ในด้านการเรียนการสอนดนตรีพบว่ามีปัญหาหลายประการ จากการสัมภาษณ์ มนิตนัตต์ โอสถานุเคราะห์ และ เอกชัย ขาวจุ้ย (2538) วิทยากรผู้สอนวิชากีตาร์และวิชาดนตรีสากลศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ทราบว่าการเรียนการสอนกลุ่มสนใจวิชากีตาร์และวิชาดนตรีสากลประสบปัญหาหลายประการ เช่น

1. จำนวนผู้เรียนในห้องมีมาก ทำให้ครูดูแลผู้เรียนได้ไม่ทั่วถึง
2. ผู้เรียนมีระดับพื้นฐานความรู้และวัยที่แตกต่างกัน จึงทำให้ยากต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสม
3. ผู้เรียนขาดเรียนบ่อย ส่งผลให้เรียนตามกลุ่มไม่ทัน
4. ขาดตำราเรียนและคู่มือการเรียนการสอน
5. ครูเล่นดนตรีไม่ได้ทุกประเภท ดังนั้นจึงเกิดความไม่มั่นใจในการสอนเครื่องดนตรีบางชนิด

อรวรรณ ขมวัฒนา , วันชัย ขมวัฒนาและกัตติกา ตังธนกานนท์ (2523) ได้กล่าวถึงสภาพการเรียนการสอนดนตรีศึกษาในปัจจุบันว่า ยังขาดครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นผลทำให้ไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ในหลักสูตรที่ตั้งไว้ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนการสอนดนตรีที่แตกต่างกันและความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่ต่างกัน จึงเป็นเหตุให้การเรียนการสอนดนตรีในสถานศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

จากสภาพปัญหาดังกล่าว เนื่องจากผู้วิจัยเป็นวิทยากรผู้สอนวิชาดนตรีสากลและวิชากีตาร์ให้กับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ระหว่างปฏิบัติงานได้พยายามค้นคว้าและแสวงหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาการเรียนการสอนตลอดมา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเทคโนโลยีทางการศึกษาจะสามารถช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนดนตรีให้ลดน้อยลงได้ ดังที่ วิจิตร ศรีสอ้าน (2527) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนว่า

> "...เทคโนโลยีและอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ นั้นเป็นผลของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ที่นักการศึกษาหลายท่านมีความเห็นว่า เป็นสิ่งที่จะนำมาใช้ช่วยแก้ปัญหาการศึกษาได้เป็นอย่างดี อุปกรณ์ช่วยสอนและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งเดิมเคยคิดกันว่าเป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือยนั้น ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเครื่องมือเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้น..."

ปัจจุบันนักเทคโนโลยีทางการศึกษายอมรับกันว่า การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้โดยที่ผู้สอนไม่จำเป็นต้องสอนด้วยการ "พูด"เองหมดทุกอย่าง แต่ผู้สอนควรเป็นส่วนหนึ่งของสื่อการสอนที่สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษาจึงมีบทบาทเป็นสื่อกลางให้การเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการจัดระบบที่ดีในการผลิตสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ในรูปของสื่อประสม มีขั้นตอนที่ตรวจสอบประสิทธิภาพของสื่อการสอนที่สร้างขึ้นว่าจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใด ทั้งยังมีระบบที่ผู้สอนจะสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการสอนที่ผลิตออกมาในรูปสื่อประสมนี้เรียกว่า "ชุดการสอน" (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, สมเชาว์ เนตรประเสริฐและสุดา สินวัฒนา, 2521)

ชุดการสอนรายบุคคล หรือชุดการเรียนด้วยตนเอง (Self - Learning Package) จัดทำขึ้นโดยอาศัยหลักการจิตวิทยาการเรียนรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อประสมหรือสื่อหลายชนิด (Multi Media Approach) ด้วยหลักการที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสามารถสนองตอบต่อสิ่งเร้าได้อย่างคล่องแคล่วและรับข้อมูลย้อนกลับได้อย่างทันที ผู้เรียนมีโอกาสภาคภูมิใจในความสำเร็จและเรียนรู้ตามลำดับขั้น โดยการนำสื่อการสอนหลาย ๆ ชนิดมาสัมพันธ์กันและมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างมีระบบเช่น สื่อการสอนอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อเร้าความสนใจ ในขณะที่สื่อการสอนสอนอีกอย่างหนึ่งใช้เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหาและสื่อการสอนอีกชนิดหนึ่งใช้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เป็นต้น การใช้สื่อประสมนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากหลาย ๆ ทางที่ผสมผสานกัน อันทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ชุดการเรียนด้วยตนเองยังมีลักษณะสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ผู้เรียนเป็นผู้เรียนเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ในตัวเอง ใช้ระยะเวลาสั้น มีวัตถุประสงค์เฉพาะและชัดเจน ส่งเสริมการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรม มีการประเมินผลย่อยในแต่ละหน่วยการเรียนโดยผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลตนเอง อีกทั้งสามารถใช้ได้ทั้งการเรียนการสอนรายบุคคลและเป็นกลุ่ม (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2537)

จากการศึกษางานวิจัยและเอกสารดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าชุดการเรียนด้วยตนเองอาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนดนตรี โดยเฉพาะกับผู้เรียนกลุ่มสนใจในจังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางของการศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบนของประเทศไทย มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่ได้รับการจัดตั้งโดย

โครงการเงินกู้จากธนาคารโลก (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2534) มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์การเรียนดนตรีที่ครบครัน โดยเฉพาะกับวิชากีตาร์พบว่า มีผู้สนใจเรียนจำนวนมาก แต่เนื่องจากการขาดแคลนบุคคลากรผู้สอนดนตรีในอำเภอที่ห่างไกลจึงทำให้เกิดความแตกต่างในด้านโอกาสทางการศึกษาดนตรีที่เด่นชัดระหว่างประชาชนที่อยู่ในอำเภอเมืองกับประชาชนที่อยู่อำเภอรอบนอก อีกทั้งยังพบปัญหาการเรียนการสอนหลายประการเช่น จำนวนผู้เรียนที่มีมากทำให้ครูไม่สามารถดูแลผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง ผู้เรียนมีความแตกต่างในการเรียนรู้ พื้นฐานความรู้และวัย ปัญหาการขาดเรียน การเรียนตามกลุ่มไม่ทัน ปัญหาด้านวิทยากรที่มีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดประสบการณ์และความชำนาญ มีความสามารถในการถ่ายทอดและมีมาตรฐานการสอนที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับชุดการเรียนด้วยตนเอง ผู้วิจัยยังพบว่าชุดการเรียนด้วยตนเองสามารถก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น ดังเช่น อมรา แย้มศิริ (2535) ได้พัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเองหน่วยการวัดตัวและการสร้างแบบเบื้องต้น วิชาเครื่องแต่งกายสตรีเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาหลักสูตรระยะสั้นวิทยาลัยสารพัดช่าง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เรียนโดยใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าการเรียนแบบปกติที่มีครูเป็นผู้สอน ซึ่งใช้วิธีสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิต จากผลการวิจัยนี้ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากและมีแนวโน้มว่าจะสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาและปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ได้และอาจเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาดนตรีต่าง ๆ ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเอง เพื่อนำไปทดลองสอนวิชากีตาร์เบื้องต้นสำหรับผู้เรียนหลักสูตรกลุ่มสนใจ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาดนตรีสากล และเพื่อเป็นการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาดนตรี ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเอง วิชากีตาร์เบื้องต้นสำหรับผู้เรียนกลุ่มสนใจ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของชุดการเรียนด้วยตนเองวิชากีตาร์เบื้องต้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในขอบเขตของการเรียนกีตาร์ในระดับเบื้องต้นเท่านั้น โดยมีเนื้อหาในเรื่องต่อไปนี้

1. การพัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเอง วิชากีตาร์เบื้องต้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้คือ

หน่วยการเรียนที่ 1 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกีตาร์
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 2 เรื่อง โน้ตสากลเบื้องต้น
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 3 เรื่อง การจับกีตาร์และตำแหน่งโน้ตบนคอกีตาร์
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 4 เรื่อง การดีดทำนอง โน้ตกีตาร์สายที่ 1 ถึงสายที่ 2
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 5 เรื่อง การดีดทำนอง โน้ตกีตาร์สายที่ 1 ถึงสายที่ 4
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 6 เรื่อง การดีดทำนอง โน้ตกีตาร์สายที่ 1 ถึงสายที่ 6
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 7 เรื่อง การดีดทำนองเพลง
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 8 เรื่อง การดีดคอร์ดเบื้องต้น 1 (คอร์ด Em C G_7)
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 9 เรื่อง การดีดคอร์ดเบื้องต้น 2 (คอร์ด Am Dm F)
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนที่ 10 เรื่อง การดีดคอร์ดคลอทำนองเพลง
ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ประเภทกลุ่มสนใจวิชากีตาร์เบื้องต้น ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นครสวรรค์ ปีการศึกษา 2540 รุ่นที่ 3 ที่สมัครเข้าเรียนตั้งแต่วันที่ 6 กรกฎาคม 2540 ถึงวันที่ 13 สิงหาคม 2540

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คัดเลือกจากผู้ที่ไม่เคยเรียนวิชากีตาร์เบื้องต้นมาก่อนและไม่มีความบกพร่องในการจำแนกระดับเสียง (Tone Droop) จำนวน 40 คน แล้วจับฉลากแยกเป็น 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 20 คน โดยแยกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

3. ตัวแปรที่ใช้ในการทดลอง มีดังต่อไปนี้

- ชุดการเรียนด้วยตนเองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นตัวแปรอิสระ
- การเรียนแบบปกติ(ครูบรรยายประกอบการสาธิต) เป็นตัวแปรอิสระ
- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นตัวแปรตาม

4. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย

- หาความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบโดยการตัดกลุ่มของจอนห์สัน (Johnson) จากกลุ่มผู้ที่ได้คะแนนสูงและกลุ่มผู้ที่ได้คะแนนต่ำ ร้อยละ 50 : 50

- หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตรของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน 20 (Kuder-Richardson 20) และสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient)

- หาประสิทธิภาพของชุดการเรียนโดยนำคะแนนเฉลี่ยในการทำแบบทดสอบตามคำสั่งท้ายตอนมาหาค่าเฉลี่ยร้อยละ เทียบกับคะแนนเฉลี่ยที่คิดเป็นร้อยละของคะแนนที่ผู้เรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนได้ เป็นเกณฑ์มาตรฐานการหาประสิทธิภาพ 90/90

5. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยการทดสอบค่าที(t-test)

6. ศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เรียนด้วยชุดการเรียนด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียนตอบแบบสอบถามที่เกี่ยวกับบทเรียน 10 ด้าน ได้แก่ ความน่าสนใจ เวลาที่ใช้ ประสิทธิภาพของสื่อ ความสามารถสอนเสริมแทนครู การทำความเข้าใจ ความเป็นอิสระ ความคิดสร้างสรรค์ การฝึกความ มั่นใจ ความยากง่ายและความสะดวกในการใช้ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แล้วนำมาหาค่าร้อยละในแต่ละข้อว่าผู้เรียนทั้งหมดมีความคิดเห็นอย่างไรต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ไม่พิจารณาเรื่องความแตกต่างของเพศและสติปัญญา ของตัวอย่างประชากรที่ใช้ทำการทดลอง

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การจัดสร้างชุดการเรียนด้วยตนเอง มีขั้นตอนที่ซับซ้อนและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ต้องระดมพลังความคิดและความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่ายในการจัดสร้าง เช่น ครูผู้สอนวิชากีตาร์ เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา ช่างภาพ ฯลฯ ซึ่งแต่ละฝ่ายอาจยังไม่มีประสบการณ์ในการจัดทำชุดการเรียนด้วยตนเองมาก่อน ดังนั้นชุดการเรียนจึงอาจสมบูรณ์ระดับหนึ่งเท่านั้น หากพบข้อบกพร่องต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. ในการเรียนการสอนกลุ่มสนใจด้วยชุดการเรียนด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะพยายามควบคุมสถานการณ์ในห้องเรียน โดยจัดให้มีการสอบเพื่อประเมินผลผู้เรียนหลังจากเรียนจบหน่วยการเรียนตามเวลาที่กำหนดทุกคน แต่ก็อาจมีผู้เรียนบางคนได้ไปฝึกทบทวนทักษะหลังจากออกนอกห้องเรียนไปแล้ว อันอาจส่งผลให้ผู้ฝึกเกิดทักษะเพิ่มมากขึ้น สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ทักษะได้ต่อเนื่องมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ฝึกซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดของการวิจัยได้

สมมติฐานของการวิจัย

จากแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ และแนวคิดเกี่ยวกับการนำเอาวิธีวิเคราะห์ระบบมาใช้ในการผลิตชุดการเรียนในรูปของสื่อประสมเพื่อใช้ในการเรียนรู้ โดยการนำเอาสื่อการเรียนรู้หลายอย่างมาสัมพันธ์กันเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ในลักษณะที่สื่อแต่ละชนิดส่งเสริมและสนับสนุนกันและกันอย่างมีระบบ อันช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากหลาย ๆ ทางผสมผสานกัน มีการจัดเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวกับชุดการเรียนที่ผ่านมามีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าชุดการเรียนด้วยตนเองวิชากีตาร์เบื้องต้นที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนา จะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษานอกโรงเรียน โดยตั้งสมมติฐานในการวิจัยดังนี้

1. ชุดการเรียนด้วยตนเองที่พัฒนาขึ้น จะใช้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90

2. คะแนนสอบหลังเรียน (Post-test) ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ชุดการเรียนด้วยตนเอง หมายถึง หน่วยการเรียนที่สร้างตามหลักการของโมดูล (Moduie) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักสูตรกลุ่มสนใจ พุทธศักราช 2525 วิชากีตาร์เบื้องต้น ประกอบด้วยบทเรียนโมดูลที่จัดสร้างในรูปของสิ่งพิมพ์และวิดีทัศน์ประกอบการเรียน

หลักสูตรกลุ่มสนใจ หมายถึง หลักสูตรกลุ่มสนใจการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2525 ซึ่งการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้จะใช้เวลาเรียนตั้งแต่ 1-30 ชั่วโมง เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาจบในตัวเองและยืดหยุ่นได้ตามความต้องการของท้องถิ่น เป็นวิชาที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามและความมั่นคงของประเทศชาติ โดยมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้คือ เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สุขภาพอนามัย เป็นประโยชน์ต่อการทนุบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

ผู้เรียนกลุ่มสนใจ หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่สนใจกีตาร์และสมัครเข้าเรียนในหลักสูตรกลุ่มสนใจ วิชากีตาร์เบื้องต้น หลักสูตร 30 ชั่วโมง ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์

ประสิทธิภาพ หมายถึง คุณภาพของชุดการเรียนด้วยตนเอง โดยทั่วไปนิยมคือเกณฑ์มาตรฐาน 90/90

ความหมายของตัวเลข 90/90 หมายความว่า

90 ตัวแรก หมายถึงคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมดที่ได้จากการทำกิจกรรมการเรียนหรือแบบฝึกหัดระหว่างเรียนถูก โดยคิดเป็นค่าร้อยละได้ 90 ของคะแนนรวมทั้งหมด

90 ตัวหลัง หมายถึงคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมดที่ได้จากการประเมินผลหลังเรียน โดยคิดเป็นค่าร้อยละได้ 90 ของคะแนนรวมทั้งหมด

ประโยชน์คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ชุดการเรียนด้วยตนเองวิชากีตาร์เบื้องต้น สำหรับผู้เรียนกลุ่มสนใจศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์และบุคคลทั่วไปที่สนใจ

2. เป็นการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของผู้เรียน และครูทางการศึกษานอกโรงเรียนให้ดีขึ้น รวมทั้งผลการวิจัยจะเป็นแรงกระตุ้นให้มีการพัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเองในหน่วยวิชาชีพอื่น ๆ มากขึ้น

3. เป็นแนวทางนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเอง สำหรับเครื่องดนตรีต่าง ๆ

4. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีทางการศึกษา มาใช้กับการศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย